

αυτές τις στήλες με τὸ φάνισμα τοῦ βιβλίου τοῦ Σκληροῦ. Αἰσθηματικά ἀτομικά καὶ πατριωτικά ἀερολογήματα δὲν ὠφελοῦν στὴ λύση τοῦ ζητήματός μας. Ὁ Σκληρὸς μετὰ τὴ μέθοδο τῆς σκέψης τοῦ ἀντικειμενικοῦ ἐξεταστῆ τῆς κοινωνίας βεβαίωσε τὸ μοιραῖο μῖα ὁμοίαν ἐξέλιξη καὶ στὴν κλασσικὴ περὶδρα μας. Οἱ ἐπικριτὲς τοῦ μετατόπισαν τὸ ζήτημα στοὺς ἀτομικοὺς τοὺς πόθους. Ὁ Ραμὰς μάλιστα, θελοντας νὰ ποδείξῃ τὸ σαθρὸ τῆς μεθόδου τοῦ συγγραφέα τοῦ «Κοινωνικοῦ μας ζητήματος» διαστρέφει τὰ λεγόμενά του σὲ βαθμὸ πού δὲ θαρρῶ νὰ τὸ ἐπιτρέπῃ ἡ εἰλικρινὴς συζήτηση. Τὸν ἐπαναφέρω στὶς σελίδες τοῦ συκοφαντούμενου βιβλίου. Αὐτὸ λέει σαφέστατα πὼς ἡ ἐλληνικὴ ἐπανάσταση ὄχι μόνον δὲν εἶταν ἀντιγραφὴ τῆς γαλλικῆς σ' ὅλα τὰ καθεκαστα, ὅπως θέλει ὁ Ραμὰς νὰ παραστήσῃ, ἀλλὰ πὼς ἔφερε ἀρκετὰ συγκεκριμένο χαρακτήρα. «Κατὰ βάθος ἦτο ἀστικὴ ἐπανάστασις» προκληθεῖσα ὑπὸ τῆς πρωτοφανοῦς οἰκονομικῆς εὐεξίας τῶν ἔσω καὶ ἔξω ἀστικῶν στοιχείων, τῆς ἀφυπνίσσεως τοῦ ἐθνικοῦ φρονηματος ἰδίως εἰς τὰς ἀνεπτυγμένους ἀστικὰς τάξεις καὶ τοὺς λογίους τοῦ ἔθνους» (σελ. 38). Ἐξωτερικὴ ἀναλογία τῆς ἐλληνικῆς ἐπανάστασης μετὰ τὴ γαλλικὴ δὲν ὑπάρχει· βίβλια, ἐσωτερικὴ ὅμως τέτια θὰ βρῇ καὶ ὁ ἴδιος ὁ Ραμὰς ἂν ἀνατρέψῃ τὴν ἀναλογία πού κάνει τοῦ Ρουσσώ μετὰ καρυφύλι κλέφτικο, τοῦ Ἀλῆ Τεπενλεῆ μετὰ τὸ Βολταῖρο. Πίσση φεουδαλικῇ στὸ ἓνα ξέσπασμα μετὰ τὴν τυραννίαν τοῦ Ἀλῆ πασά καὶ τοῦ Σουλτάνου, ὁμοίαν πίεση φεουδαλικῇ στὸ ἄλλο μετὰ τὴν ἀπολυταρχίαν τῶν Λουδοβίκων, ἀστικὴ ἀντίδραση καὶ στὰ δύο, πού εἶχε ἀφορμὴ τὴν «οἰκονομικὴ ἀστικὴ εὐεξία καὶ τὴν ἀφύπνιση τῶν ἀστικῶν στοιχείων». Στὴ Γαλλίαν, ἰδεολογικοὶ πρόμαχοι τῶν ἀστικῶν τάξεων: Ρουσσώ, Βολταῖρος, στὴ ρωμιόσυν ἰδεολογικοὶ πρόμαχοι τῶν ἀστικῶν ἐθνικῶν ἰδεωδῶν: Ρήγας Φεραίος καὶ ἄλλοι λόγοι τοῦ ἔθνους. Κι ἂν θέλομε νὰ προχωρήσωμε στὴν ἐρευνα καὶ στὴν ἀναλογία τῶν στοιχείων, οἱ φαναριῶτες καὶ οἱ προύχοντες κοτζαμπασίδες, θαρρῶ, δὲν εἶταν καὶ πολὺ ἐνθουσιώδεις ὑπέρμαχοι τοῦ σηκωμοῦ στὴν πρώτη ἀρχὴ του, δὲ διαπνέονταν ἀπὸ τὴν «καταλάγαρη εὐγενικὴ πατριωτικὴ ἰδέαν», πού ὁ ἀπόγονος τοὺς ὑποβάλλει μετὰ τόσο ἀλαφρὴ ἱστορικὴ συνείδηση.

Μὰ ἀναίρεσις στὰ καθεκαστα δὲν παίρνουν τέλος, ἂν ἀρχίσωμε, καὶ ἀπαντήσεις σὲ προσωπικοὺς ὑπαινιγμοὺς δὲν ὠφελοῦν στὸ ζήτημά μας. Ἐνα πνεῦ

μα ἀσπιδασμένο, μελετημένο», ὅπως χαρακτηρίζει ὁ ἴδιος ὁ Ραμὰς τὸ συγγραφεὶα τοῦ «Κοινωνικοῦ μας ζητήματος», θάταν ἀστείον καὶ νὰ φανταστῇ κανεὶς πὼς θάπεφτε σὲ ἀναλογίαν παραλόγους, πού θέλει νὰ τοῦ ρίξῃ σοφιστικὰ δ' ἐπικριτὴς του, ἀλλὰ ζώντας τὸ βαθύτερον καὶ κύριον ἀστικὸν ἐλατήριο τῆς ρωμαϊκῆς ἐπανάστασης, πού θέλει νὰ τονίσῃ σὲ κατ' ἀναλογία ἐφαρμογὴ νόμου «καμωμένου μετὰ τὸ ἔτσι θέλω!» Τὸ ξαναλέω, δὲ φανταζόμενον τὸ Ραμὰς ἱκανὸ νὰ πείσῃ σὲ τέτια παραλλάγματα καὶ σοφιστεῖες καὶ μικρολογικὰ τερτίπια, πού τὰ ἀδράζουον μοναχὰ ὅσοι θέλουον νὰ θολώσουν τὴ συζήτηση, ἀνικανοὶ νὰ μείνουον στὴν οὐσία τῶν πραγμάτων.

Ὡς τόσο, ἡ ἐξέλιξη, πού ὑπόδειξε τὸ «Κοινωνικὸν μας ζήτημα», φανέρωσε τὸ θαῦμα τῆς καὶ τόσο γρήγορα καὶ σὲ μορφή, πού εἶναι ὁ πῶς μεγάλος θρίαμβος γιὰ ἓνα τόσο σύντομον ὅσο καὶ οὐσιαστικὸν βιβλιαράκι. Εἰν' ἀλήθεια πὼς αὐτὸ νειρεύτηκε ὑποδοχὴ πῶς γενναῖοκαρδῆ ἀπ' τὴς τάξεις τῶν δημοτικῶν, πού στήριξε τὴς πρώτες καὶ μεγαλύτερες ἐλπίδες. Ἡ ἱστορία τῶν ἐλπίδων καὶ μετὰ τὴν σκοντάφη οὐτε καὶ σὲ σοβαρότητα καὶ εἰλικρίνεια σ' αὐτὴς τὴς στήλες. Μὰ τὸ κακὸ τρανὸ δὲν εἶναι, οὐτε ἀδιόρθωτο. Ἡ κραυγὴ τοῦ βιβλίου βρῆκε ἀντίλαλον ἐκεῖ πού ἡ δύναμις καὶ ἡ ἀγάπη τῆς ζωῆς καὶ τῆς προόδου μένουον νωπὲς καὶ ἀκαμάεις. Ὅποιος αἰσθάνεται παρόμοια δύναμις, σ' ὅποιον τὰ στήθη πνέει ζωὴ καὶ πόθος γιὰ τὴν πρόοδο, θὰ κατεβῇ ἐκεῖ μαζί μας. Ἡ στενοκεφαλιά, ὁ βυζαντινισμὸς καὶ ἡ μούχλα πνίγουον ἐδῶ. Γιὰ ζωντανούς δὲν εἶν' ὁ τόπος.

ΠΕΤΡΟΣ ΒΑΣΙΛΙΚΟΣ

ΥΜΝΟΣ ΣΤΟ ΜΙΣΤΡΙΩΤΗ

Ὡ, τῶν θεσμῶν φύλακα! πού σόρισεν ἡ Μοῖρα καὶ τῶν πατροπαράδοτων τοῦ γένου μας σωτήρα, πού σώσεις ἀπ' τὸν κίνδυνον, τὴ γλώσσα, τὴ θρησκείαν, π' ἀστροπελέκια καὶ φωτιές, τοξεύεις σὰν τὸ Δία στοὺς καταπνέουσιν μαλλιαρούς· καὶ δίχως ν' ἀποστάσῃς — εἰς τὰς ἀπείρους τοῦ χώρου ἀνέχεσαι ἐκείτους — πού ἠψίδα, ἀχίνες, κιβωτὸ, κάλαμο, παπαρδέλα καὶ Φαίδωνα ἀνικήμες, καὶ στὴν κορφὴ κανέλα πούφαγες, ἀγωνίστηκες, καὶ φοιτητάδες φώτισες πού θάλασσα μᾶς ἔκτανες καὶ οὐτ' ἔνα δὲν ἀρώτησες, πού μετὰ ἱερικὸν περπάτημα τὸν Πήγασον καθάλισες, καὶ δίπλα στὴν Ἀκρόπολιν, τὸ Πόργονα κουβάλητες, σαράντα χρόνια πούζητες!... καὶ ἄλλα πολλὰ νὰ ζήσης, τὴν Πόλιν σὺν Κεραιεῖν σιμὰ νὰ κουβαλῇς.

ΜΠΟΡΑΣ

τοῦτο ἡ θέληση κάποτε ἀλλάζει δρόμον, ἅμα ἔρθῃ καὶ τὴν ὁδηγήσῃ καλὴ τέρα· τὸ πείσμα δὲν ἀλλάζει, ἀφοῦ ὁδηγία δὲν ἔχει. Μὰ νὰ σὰς τὰ ψυχολογῶ νέντα σκέττα; Ὅριστε. Δὲν τὸ φταίω γώ. Τί νὰ γίνῃ πού συχνὰ ὁ ἓνας ἢ ὁ ἄλλος θάκούσῃ τὴ φαντασίαν του, τὸ καπρίττον τοῦ θάκούσῃ, γιὰ νὰ μὴν ἀκούσῃ, τουλάχιστον σὲ ὅλα — τὸ τουλάχιστον εἶναι ἀριστοῦργημα — γιὰ νὰ μὴν ἀκούσῃ τάχα τὸν Ψυχάρη, σὰ νὰ μὴν ἀκούγῃ πρῶτος ὁ Ψυχάρης ἕναν κανόνα πού στέκει ὅξω ἀπὸ τὸν ἑαυτὸν του, καὶ πού ἀναγκάζεται πολλὰς φορὲς ἴσια ἴσια ὁ Ψυχάρης τὸν ἑαυτὸν του νὰ βασανίσῃ, γιὰ νὰ τὸν ἀκούσῃ καλά(10). Ἐγὼ παιδάκια μου, τύραννος δὲν εἰμαι. Ἀλλὰ τέχνη, ἄλλη δύναμις δὲν ἔχω παρὰ νὰ σὰς ξηγῶ ἓνα ἓνα. Πρῶτος μαθητὴς σὰς θὰ προκηρυχθῶ, ἅμα μετὰ πείσετε πὼς ἀντὶς τὸν τάδε τύπον, πῶς σωστὰ τὸν τάδε πρέπει νὰ συνήθισω. Τόδεῖα κιάλας πὼς μετὰ χαρὰ

10) Κατωρῶσαμε μόνον μερικοὶ, ὁ Ἀργύρης Ἐφταλιώτης, ὁ Γρυπάρης, ὁ Ἐρμῶνας, ὁ Μαρκετῆς, ὁ Παρορίτης, ὁ Σκοπελίτης, ὁ Ταγκόπουλος — καὶ ὁ Σίμος Μενάρδος, σὲ γράμματα πού μοῦ γράφει — μαζί μ' αὐτοὺς δύο τρεῖς ἄλλοι, νάκοιλοῦντο τὸ ἴδιον σύστημα στὴν ὁμογραφίαν καὶ στὴ γλώσσα. Κοιτάξτε ὅμως τὸν Παλαμά, πὼς τὰ κανονίζει καὶ πᾶσι. Ἀνοίξτε τὸ Δωδεκάλογον, σ. 110. Τί λέει; Τὸ γυναικῶδες. Νὰ το σὲ τέλος καὶ ἀφ' οὗ.

μου, μετὰ σέβας, μετὰ βνωμοσύνη σὰς ἀκολουθῶ ἐκεῖ πού ἔχετε δίκιον. Δὲν ντρέπομαι διόλου. Φιλότιμον σ' ἀφ' ὧν δὲν ἔχω. Λέω μάλιστα νὰ σὰς δώσω καὶ μίαν ἀφορμὴ καινούρια, νὰ μοῦ τὸ μολογήσετε ἀπατό σας. Γιατί μὴ βλέπετε πού φωνάζω καὶ σὰς τὰ ψέλω. Ἀγαπᾷ ὅποιος ψέλνει καὶ φωνάζει, ὅποιος ἔσως καὶ θυμῶναι. Ὅποιος τὰ κρύφτει μέσα του εἶναι κακός, ὅχι ὅποιος τὰ κουνουρίζει μετὰ τὴν εἰλικρίνεια, μετὰ τὴν ἡτυχιάν τῆς πίστεως καὶ τῆς ἀλήθειας.

Τὸ λοιπὸν, ξέρετε πὼς θὰ τελειώσῃ ἀφ' ἡμῶν καὶ ἡ κούβεντα;

Μ' ἓνα ταξίδι.

Ἐμαθα τίς προάλλες πὼς ὁ Ταγκόπουλος πῆγε στὴν Πρίγκηπο, τὸ θεόμορφο τὸ νησί, νὰ συναγρικηθοῦν, μετὰ τὸ Φωτιάδην καὶ μετὰ τοὺς φίλους, γιὰ ἓνα δυὸ ζητήματα πού ἀφοροῦν τὸ Νουμά. Ἐγὼ λέω καμιά μέρα ὅλοι μας στὴν Πρίγκηπον νὰ πάμε, νὰ κάμουμε συνέδριον τοῦ Φωτιάδην, νὰ ξετάσουμε πᾶς τὰ πῶς σπουδαῖα τὰ ζητήματα τῆς γραμματικῆς, νάκοιλω τὴ γνώμην σας, νάκοιλω τὴ δική μου, καὶ νὰ εἴμαστε σύμφωνοι σὰν τὰ καλά τὰ δέφια.

Ἐνα μονάχα θὰ σὰς παρακαλέσω, νὰ μὴ μετὰ βιάζεστε πρόεδρον, ἐπειδὴ ὁ πρόεδρος σωμαίνει καὶ γὰρ σκοπέτω νὰ μωρολογῇ ἄλλαι καὶ ὥρες.

“Ο ΝΟΥΜΑΣ”

ΒΓΑΙΝΕΙ ΚΑΘΕ ΚΕΡΙΑΚΗ

ΣΥΝΤΡΟΜΗ ΧΡΟΝΙΑΤΙΚΗ

Γιὰ τὴν Ἀθήνα Δρ. 8. — Γιὰ τὴς Ἐπαρχίας Δρ. 7
Γιὰ τὸ Ἐξωτερικὸν Δρ. 10.

Γιὰ τὴς ἐπαρχίας δεχόμεστε καὶ τρεῖς (2 Δρ. τὴν τριμηνίαν) συνδρομῆς.

Κανένας δὲ γράφεται συνδρομητὴς ἂν δὲ στείλῃ μπροστὰ τὴ συνδρομὴν του.

10 λεπτὰ τὸ φύλλον λεπτὰ 10

ΒΡΙΣΚΕΤΑΙ. Στὰ κδόκια (Σύνταγμα, Ὁμόνοια-Ἐθν. Τράπεζα Ὑπ. Οἰκονομικῶν, Σταθμὸς Τροχόδρομου (Ἀκαδημία), Βουλὴ, Σταθμὸς ὑπόγειου Σιδηροδρόμου (Ὁμόνοια), στὰ βιβλιοπωλεῖα «Ἐστίας» Γ. Κολάρου καὶ Σακέτου (ἀντικρυ στὴ Βουλὴ).

ΠΑΡΑΓΡΑΦΑΚΙΑ

Οἱ ἀρχαιολογικοὶ βαρβαρισμοί. — Ἡ Ἐθνικὴ γιορτὴ. — Οἱ Ἕλληνες στὴν Ἀφρική. — Ἀγιογραφίαι καὶ προσωπικά. — Καὶ πάλι ὁ κ. Χατζηδάκης.

Οἱ ΒΑΡΒΑΡΙΣΜΟΙ ἐξακολουθοῦν πάνω στὴν Ἀκρόπολιν. Οἱ ἀρχαιολογοὶ ξεριζώσανε τὰ χαμομήλια καὶ τίς παπαρόνες γιὰ νὰ καθαρίσῃ ὁ τόπος, μ' ἀλήθεια γιὰ νὰ γεμίσῃ σκόνη, ὅμως τώρα μαθαίνουμε πὼς φυτεύουσιν κισσοὺς διπλα στὸ πεζοδὸν τῶν τειχῶν τοῦ Κίμωνος. Κισσοὺς στὴν Ἀκρόπολιν! Μὰ περιβόλι θὰ τὴν κάνουμε; Ἀὐτὸ μὲν πᾶς παρὰ νὰ βάλουμε καὶ συντριβάνια καὶ γούρνες μετὰ χρυσόψαρα μέσα. Κ' ἔσως γρήγορα νὰ γίνῃ καὶ αὐτὸ γιὰτί τέτοιες μᾶς δίνουν ἐλπίδες οἱ τρεῖς φουρνικὲς πού φυτεύσανε πρὸς τὰ δυτικὰ τοῦ Παρθενῶνα. Ὡ Φειδία! Ἐκεῖ πού ἄλλοτε ἔλαμπε τὸ κρᾶνος καὶ ἀστράφτανε τ' ἄρματα τῆς Προμάχου Ἀθηνᾶς τώρα οἱ ἀπόγονοί σου ὠρμαίνουν χορεύμαδες!

Κάποιος ἐπὶ τέλους πρέπει νὰ σώσῃ τ' ἀρχαῖα μνημεῖα ἀπὸ τὰ ἔργα τῶν ἀρχαιολόγων. Ἀν τοὺς ἀρίστους τὸ δρόμονο δὲν πρέπει νὰ μᾶς φανῇ παράξενον ἂν τὸ καταφέρουν νὰ βγάλουν ἀπὸ τὰ Ἑλληνικὰ ἐρεῖλια κάθε χάρη καὶ ἰδιορρυθμίαν πού τοὺς ἔδωσε ἡ μεγάλῃ τεχνικῇ ἡ Φύσις καὶ τῆς ἱστορίας οἱ ἀλλαξοκαιρίες. Δίχως ἄλλο θὰ φαντάζονταί πὼς αὐτοὶ ὁ καθαρισμὸς καὶ ἡ ἐξωραϊσμὸς τῆς Ἀκρόπολης θ' ἀρέσῃ στοὺς ξένους. Ἐμεῖς δὲ συνηθίζουμε νὰ πολυρωτοῦμε τοὺς ξένους γιὰ τὰ δικὰ μας πράγματα, γιὰτί πρῶτα ρωτοῦμε τὴ δική μας τὴ ρωμαϊκὴν ψυχὴ. Ὅμως ἂν αὐτὸ τὸ ἐπιχείρημα ἔχει σημασίαν γι' αὐτοὺς μπορούμε νὰ τοὺς βεβαιώσωμε πὼς — ἀπ' ὅσα ἀκούσαμε — λάθος κάνουνε, γιὰτί οἱ ξένοι ἔχουνε ἀναζητήσει μετὰ τοὺς βαρβαρισμοὺς πού

Νὰ σὰς καὶ πάλι οἱ ἀστερίσκοι. Θὰ πῇ πὼς τέλειωσε τὸ νούμερον δύο. Καὶ τέλειωσε περίφημα, ὅσο δύσκολο καὶ ἂν εἴτανε, ἀφοῦ σὰς μίλησα μετὰ τὴν καρδιά μου, καὶ ἡ καρδιά νίκησε πάντα ὅλες τίς δυσκολίας.

Ἀς ἀρχίσουμε τώρα καὶ τὸ τρίον. Μετὰ τὸ συμπάθειον πού λέει ὁ χωρικός.

Τὸ τρίον πολὺ πῶς ἐφκολο. Γιὰ τοὺς δασκάλους. Μὰ νὰ ξαναγυρίσουμε πρῶτα στὸ ζήτημα τῆς ἠθικῆς, ἀφοῦ τὸ προκηρύξαμε κιάλας πὼς ἠθικὸ ζήτημα τὸ ζήτημα τὸ γλωσσικόν.

Μετὰ τὴν ἠθικὴν λοιπὸν ὁ ἄθροπος κάνει δύναμι καὶ μετὰ τὴ δύναμιν μπορεῖ ν' ἀντιστεταί ἡσυχᾶ, δίχως λόγια πολλὰ, μὰ καὶ δίχως φόβον. Βλέπω καὶ ἡ δειλία σὲ μερικοὺς μας φίλους εἶναι μεγάλη. Ἐνας ἀξαφνὰ θὰ σοῦ τὰ φέρῃ μετὰ τρόπο πού νὰ σοῦ γράψῃ τὴ δημοτικὴν μόνον σὲ στίχους, ἐνῶ γιὰ τὰ πεζὰ ὁ πόλεμος καὶ ἡ ἀντάρα. Σὰν τοῦ τὸ παρατηρήσῃς καὶ τοῦ τὰ ποδείξῃς πὼς ἀπὸ τέτοιον λόγον δὲν ξεπεσεῖται ἀπὸ τὸν Πήγασόν του, σοῦ ἀποκρίνεται γλυκὰ πὼς μᾶς ἀγαπᾷ, μᾶς θαμάζει, καὶ ὅτι θελεῖς, μὰ πὼς γιὰ τὸ ζήτημα δὲ σκοτώνεται· τὸ συλλογίζεται ψυχρά. Παιδιάτικες ἀνώφελες ψυχές. Senza infamia